

LICE I NALIČJE PRAVNIH POSLJEDICA OSUDE U HRVATSKOJ*

Pregledni znanstveni rad

UDK 343.296(497.5)

Primljeno: 5. rujna 2019.

Marta Dragičević Prtenjača**

Rad se bavi (kolateralnim) pravnim posljedicama osude, koje često mogu imati, a nerijetko i imaju, vrlo veliku ulogu u postkaznenom životu osuđenika nakon što se nad njim izvrši kazna, a posebno ako je počinitelj kaznenog djela izdržavao kaznu zatvora. Inače se pravne posljedice osude u literaturi dijele na izravne i neizravne ili kolateralne. S tim u vezi posebna će se pozornost obratiti uvjetima za propisivanje tih neizravnih ili kolateralnih posljedica, njihovoj primjeni, nastupanju i trajanju. Uvjeti za nastupanje (kolateralnih) pravnih posljedica osude inicijalno su regulirani čl. 30. Ustava, kojim je propisano da one mogu nastupiti samo ako su počinjena teška i osobito nečasna kaznena djela. Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (ZOPKER) dalje razrađuje uvjete propisivanja (kolateralnih) pravnih posljedica osude. Ti su uvjeti naizgled širi od ustavnog uređenja pa se danas tumači da se pravne posljedice osude mogu propisati i mimo uvjeta koji su propisani ustavnom odredbom (čl. 30. Ustava). Zbog takva shvaćanja sporedno zakonodavstvo kojim se danas propisuju tzv. posebni uvjeti predviđa mogućnost nastupanja pravnih posljedica i za blaža kaznena djela, za koja je primjerice izrečena djelomična uvjetna osuda (čl. 137. st. 1. al. 4. Zakona o državnim službenicima). U radu se kritizira takvo shvaćanje, koje je posljedično rezultiralo i trenutnom regulacijom. Stoga tumačenje ZOPKER-a kao posebnog propisa, neovisnog od ustavne odredbe, čija je on zapravo razrada, ne bi smjelo biti pravno prihvatljivo. S tim u vezi rad se rubno dotiče i pitanja načela razmjernosti između počinjenog djela i izrečene kazne te pravnih posljedica osude koje iz toga mogu proizaći. Također, posebna se pozornost pridaje uvjetima za nastupanje, tj. propisivanje (kolateralnih) pravnih posljedica osude, kako onim općim, koji su trenutno regulirani ZOPKER-om, tako i posebnim, koji su prepušteni sporednom zakonodavstvu, te njihovoj pravnoj prirodi, a time i pravnoj prirodi pravnih posljedica osude.

Ključne riječi: pravne posljedice osude, čl. 30. Ustava, Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, pravna priroda pravnih posljedica osude, uvjeti pravnih posljedica osude

1. UVODNO O PRAVNIM POSLJEDICAMA OSUDE

Posljedice do kojih dolazi pravomoćnom osudom za kaznena djela dalekosežne su. Ne samo što se osobi koja je pravomoćno osuđena za kazneno djelo izriče kazna (u rijetkim

* Rad je izmijenjena verzija rada napisanog u okviru projekta Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu „Novi hrvatski pravni sustav“ u akademskoj godini 2018./2019.

** Doc. dr. sc. Marta Dragičević Prtenjača, Katedra za kazneno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Posebno želim zahvaliti prof. dr. sc. Davoru Derenčinoviću na svim sugestijama kojima je uvelike doprinio mojim razmišljanjima i novim idejama koje se nalaze u radu.

slučajevima do toga ne dolazi kada biva oslobođena od kazne),¹ kao i možebitno druge kaznenopravne sankcije (primjerice sigurnosno mjere) ili mjere *sui generis* (npr. oduzimanje imovinske koristi,² oduzimanje predmeta), nego nakon što osoba izvrši kaznu, pa i sigurnosne mjere, reperkusije osude utječu i na njezin daljnji život. Takvo stanje trebalo bi trajati do trenutka nastupa tzv. pune rehabilitacije,³ kada nastupa fikcija neosuđivanja i nigdje u pravnom prometu ne bi više smjelo biti od utjecaja da je osoba ranije bila osuđivana.⁴ Pravne posljedice osude nisu nešto novo u kaznenom pravu pa nisu bile nepoznate ni u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Zakonom od 10. lipnja 1890. o posljedicah kaznenih osudah i kaznih (dalje: Zakon o posljedicah)⁵ bile su propisane razne pravne posljedice osude od prestanka članstva u 'zajedničkog ugarsko-hrvatskog državnog sabora'; gubitka 'javnog, državnog, zemaljskog ili obćinskog ureda i službe ...' i sl.⁶ Njime je bilo određeno i trajanje pojedinih pravnih posljedica osude⁷ te gubitak nekih stupnjeva, primjerice 'akademičkog stupnja'.⁸

Pravne posljedice osude, kako to ističe *Novoselec*, jesu „ograničenja prava osuđenih osoba koja nastupaju po sili zakona“,⁹ odnosno, kako to ističe *Horvatić*, „tzv. statusna kaznenopravna mjera, koja iako nije kaznenopravna sankcija se primjenjuje po sili zakona za određene osobe osuđene zbog počinjenog kaznenog djela“. ¹⁰ *Horvatić, Derenčinović i Cvitanović* govore da one „predstavljaju instituciju posebnih tzv. statusnih kaznenopravnih mjera, izvan sustava sankcija kaznenog prava“, ¹¹ koje nastupaju po sili

¹ Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (dalje: DZS) proizlazi da ih je 10-ero bilo oslobođeno od kazne od ukupno 12 091 osuđene osobe, što je oko 0,08 %. Izvješće DZS-a br. 1627/2018. Punoljetni počinitelji kaznenih djela prijave, optužbe i osude u 2017., str. 116.

² Za više o oduzimanju imovinske koristi vidjeti Ivičević Karas, E. (2004), Utvrđivanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom u hrvatskom pravu i sudskoj praksi. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 1, 217-238; Ivičević Karas, E. (2007), Kaznenopravno oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14, br. 2, 673-694; Ivičević Karas, E. (2010), Utvrđivanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom primjenom bruto ili neto načela s obzirom na pravnu prirodu mjere (proširenog oduzimanja imovinske koristi). Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, br. 1, 191-210; Roksandić Vidlička, S.; Dragičević Prtenjača, M. (2019), Does the crime pay off – (un)efficiency of Confiscation in Croatia - new proposals for its 60th Birthday, u: ECLIC-EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC 3) - International Scientific Conference “EU and Member States – legal and economic issues“, ur. Duić, Dunja; Petrašević, Tunjica, Osijek : University Josip Juraj Strossmayer of Osijek Faculty of Law Osijek, 549-582.

³ Za više o rehabilitaciji i tzv. punoj rehabilitaciji vidjeti: Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L. (2017), Kazneno pravo opći dio 2 – kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 286-288; Novoselec, P. (2016), Opći dio kaznenog prava. Pravos, Osijek, 463-466; Zlatarić, B. (1960), Rehabilitacija i pravne posljedice osude, Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb, 1, 46-61; Kurtović Mišić, A.; Dragičević Prtenjača, M.; Strinić, V. (2010), Novosti kod instituta pomilovanja, pravnih posljedica osude, rehabilitacije i davanja podataka iz kaznene evidencije, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19, br. 2, 720-725; Jakovljević, D. (1981), Rehabilitacija u krivičnom pravu, Naučna knjiga, Beograd.

⁴ Čl. 19. st. 5. ZOPKER-a.

⁵ Taj je zakon bio sastavni dio Zakona o zločinstvih, prestupnih i prekršajih iz 1852. i sastojao se od samo 18 članaka.

⁶ Čl. I. Zakona od 10 lipnja 1890. o posljedicah kaznenih osudah i kaznih, u Kaznenom zakonu o zločinstvih, prstupnih i prekršajih, od 27. svibnja 1852., ur. Stjepan Kranjčić, Knjižare Lav. Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1890, str. 24a.

⁷ Čl. VI. Zakona o posljedicah, str. 24.c.

⁸ Čl. I. Zakona o posljedicah, str. 24.a.

⁹ Horvatić i dr. (2017), *op. cit.* (bilj. 3), str. 281, i Novoselec (2016), *op. cit.* (bilj. 3), str. 462.

¹⁰ Horvatić u: Rječnik Kaznenog prava, gl. ur. Željko Horvatić, Masmedia, 2002, str. 436.

¹¹ Horvatić i dr. (2017), *op. cit.* (bilj. 3), str. 281.

zakona, automatizmom, a sud ih u presudi za kazneno djelo ne izriče niti spominje. Iz toga razloga ne može se reći da su kaznenopravne sankcije. To su civilnopravna ograničenja određenih prava osuđenika, koja se sastoje u gubitku stečenih civilnih prava ili njihovoj zabrani stjecanja, ali se mogu sastojati i u gubitku odlikovanja, tj. državnih odličja i priznanja, kao i vojnih činova. Pravne posljedice osude mogu se načelo podijeliti u dvije skupine, o čemu se govori u nastavku rada.¹²

1.1. Podjela pravnih posljedica osude

Neki ih autori (*Meijer; Annison; O'loughlin*) dijele na izravne (direktne) i neizravne (indirektne) ili kolateralne.¹³ Također ih se može podijeliti na pravne posljedice osude u širem smislu, koje bi obuhvaćale sve pravne posljedice osude, kako izravne, tako i neizravne, odnosno kolateralne, te pravne posljedice osude u užem smislu, koje bi obuhvaćale samo neizravne ili kolateralne. Izravne su posljedice one koje izravno proizlaze iz osuđujuće presude za kaznena djela, pa je primjerice u nekim državama direktna pravna posljedica osude i obveza osobe nad kojom je izvršena kazna da se podvrgava određenim nadzorima od strane državnih tijela. S druge strane tu su i neizravne, u literaturi češće znane kao kolateralne pravne posljedice osude. Za njih se najčešće saznaje iz uvjerenja kaznene evidencije (općeg ili posebnog), koje izdaje Ministarstvo pravosuđa na zahtjev ovlaštene osobe.¹⁴ One imaju dalekosežne učinke u svakodnevnom životu osuđenika. Primjerice one se mogu sastojati u onemogućavanju zasnivanja radnog odnosa i upravo je to jedna od pravnih posljedica osude koje najčešće pogađaju osobu nad kojom je izvršena kazna,¹⁵ nerijetko čak teže od kazne.¹⁶ *Dessecker* ističe da su *Uggen i Stewart* naveli kako su kolateralne pravne posljedice osude ograničenja koja se nalaze izvan kaznenog prava i koja primjenjuju institucije izvan kaznenog prava, a koja sudovi tumače kao regulaciju u civilnom pravu radije nego kaznenopravne sankcije.¹⁷ *Larrauri i Rovira* ističu da su kolateralne posljedice nazvane tako jer, iako su regulirane pravom, nisu uključene u osuđujuću presudu i zbog toga su njihovi učinci u širokom spektru nepoznati kako sucu i državnom odvjetniku tako i

¹² Kurtović Mišić i dr. (2010), *op. cit.* (bilj. 3), str. 705.

¹³ Za više o ovom izrazu vidjeti Damaška, M. R. (1968), *Adverse Legal Consequences of Conviction and Their Removal: A Comparative Study (Part 2)*, *The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, vol. 59, br. 4, str. 542.

Chin, G. J. (2017), *Collateral Consequences of Criminal Conviction*, u: *Criminology, Criminal Justice, Law & Society*, vol. 18, br. 3, dostupno na: <https://scholasticahq.com/criminology-criminal-justice-law-society/> (17. 7. 2019.), str. 1–17.

¹⁴ Za više vidjeti čl. 10.-15. ZOPKER-a.

¹⁵ Meijer, S.; Annison, H.; O'loughlin A. (2019), *Introduction, Fundamental Rights and Legal Consequences of Criminal Conviction*, ur. Sonja Meijer; Harry Annison; Ailbhe O'loughlin, Hart, Oxford, London, New York, New Delhi, Sydney, str. 3.

¹⁶ Za više vidjeti Horvatić i dr. (2017), *op. cit.* (bilj. 3), str. 281, i Chin (2002), *op. cit.* (bilj. 13), str. 253.

¹⁷ Za više vidjeti Dessecker, A. (2019), *Intensive Supervision of Sexual and Violent Offenders in Germany*, u: *Fundamental Rights and Legal Consequences of Criminal Conviction*, ur. Sonja Meijer; Harry Annison; Ailbhe O'loughlin, Hart, Oxford, London, New York, New Delhi, Sydney, str. 192.

osuđeniku,¹⁸ čime se dovodi u pitanje njihova pravna predvidljivost. To je jedna posebno zanimljiva tema, koja bi znatno bi premašivala okvire ovog rada, ali je u svakom slučaju vrlo interesantna za istraživanje. Pravne posljedice osude ne upisuju se u kaznenu evidenciju jer nisu kaznenopravna sankcija, ali ni u jedan drugi registar. Stoga će biti vrlo teško ustanoviti koje bi se pravne posljedice imale primijeniti na konkretnog osuđenika budući da je ostavljena mogućnost da se posebnim zakonima propisuju pravne posljedice osude. To podrazumijeva cijeli niz pravnih posljedica osude, koje će se primijeniti na osuđenika tek kada netko od ovlaštenika na dobivanje te informacije za to sazna, pa se time otvara gore spomenuto pitanje jednake primjene zakona i jednakosti svih pred zakonom. Stoga, iako one proistječu iz osuđujuće presude za kaznena djela, njihovi se učinci događaju izvan kaznenog prava i ovise o nizu okolnosti, među kojima je i njihova primjena od strane raznih institucija, poslodavaca i sl., o čemu se uopće ne vodi računa niti je to predmet razmatranja pred kaznenim sudom.¹⁹

Larrauri i Rovira kao primarnu kolateralnu posljedicu iznose, jednako kao i *Damaška*,²⁰ kaznenu evidenciju, u koju se unose sve pravomoćne osuđujuće presude za kaznena djela²¹ i koja je izvor podataka o osuđivanosti osobe. Upravo su kolateralne pravne posljedice osude one o kojima većina autora raspravlja i koje imaju na umu kada govore o pravnim posljedicama osude te koje su tema ovog rada. One se mogu primjenjivati automatizmom, ali je ponekad potrebna i odluka nekog tijela o njihovoj primjeni, primjerice u radnom pravu prilikom prestanka radnog odnosa.²²

Suština (kolateralnih) pravnih posljedica osude jest ponajprije nečasnost osoba za obavljanje neke službe ili posla, odnosno smatra se kako te osobe nisu više podobne za obavljanje te službe, posla ili djelatnosti i sl.²³ Dakle suština je nečasnost, ali neizravno, kako to ističe *Meijer*, njima se želi prevenirati i ponovno počinjenje kaznenih djela.²⁴ U tom kontekstu postoji njihova sličnost s nekim kaznenopravnim sankcijama – sigurnosnim mjerama, čiji je temelj izricanja postojanje opasnosti od ponovnog počinjenja djela u vrijeme donošenja presude.²⁵ *Perović* primjerice smatra da su (kolateralne) pravne posljedice osude u slučajevima obnašanja javnih službi „sredstvo zaštite autoriteta određenih aktivnosti i službi“ te da su nužne za zaštitu takvih profesija i moralnih

¹⁸ Larrauri, E.; Rovira, M. (2019), *Collateral Consequences of a Conviction in Spain*, u: *Fundamental Rights and Legal Consequences of Criminal Conviction*, ur. Sonja Meijer; Harry Annison; Ailbhe O'loughlin, Hart, Oxford, London, New York, New Delhi, Sydney, str. 27.

¹⁹ Larrauri; Rovira (2019), *op. cit.* (bilj. 18), str. 27.

²⁰ Damaška (1968), *op. cit.* (bilj. 13), str. 546.

²¹ Larrauri; Rovira (2019), *op. cit.* (bilj. 18), str.

²² Dessecker (2019), *op. cit.* (bilj. 17), str. 192.

²³ Presuda ESLJP-a *Rola protiv Slovenije*, zahtj. br. 12096/14 i 39335/16, od dana 4. lipnja 2019., str. 19, § 79.

²⁴ Meijer, S. (2019), *Proportionality as a Constraint on the Legal Consequences of Conviction*, u: *Fundamental Rights and Legal Consequences of Criminal Conviction*, ur. Sonja Meijer; Harry Annison; Ailbhe O'loughlin, Hart, Oxford, London, New York, New Delhi, Sydney, str. 101.

²⁵ S tim u vezi posebno je zanimljiva sigurnosna mjera zaštitnog nazora po punom izvršenju kazne zatvora (čl. 76. KZ-a), koja neće biti predmet bavljenja u ovom radu, ali se svakako skreće pozornost na zanimljivost odnosa koji postoje u kontekstu kolateralnih pravnih posljedica osude i te mjere. O odnosu između slične mjere po uzoru na koju je mjera zaštitnog nazora i uvedena u hrvatsko kazneno pravo i pravnih posljedica osude u Njemačkoj pisao je i Dessecker. Za više Dessecker (2019), *op. cit.* (bilj. 17), 189-207.

kvaliteta njihovih vršitelja.²⁶ Ugled osuđenih osoba ukaljan je time što su počinili i što su osuđeni za kazneno djelo i to bi trebao biti okvir kretanja za ograničenje njihovih prava. Ograničenja su toliko invazivna za svakodnevni život tih osoba da moraju biti kvalitetno zakonski regulirana te se ne bi smjela primjenjivati, osim u slučajevima kada je to od iznimne važnosti za normalno funkcioniranje određene zajednice. One se najčešće ogledaju u nemogućnosti ili znatno otežanoj mogućnosti dobivanja zaposlenja, koje nerijetko rezultiraju i diskriminacijom tih osoba, kao primjerice u Španjolskoj,²⁷ ili pak u gubitku zaposlenja. Također se nerijetko mogu ogledati i u gubitku odlikovanja i činova,²⁸ a nije nemoguće zamisliti da će imati utjecaja i na druge aspekte života pojedinca, npr. nalaženje stana, što je primjerice već slučaj u Nizozemskoj.²⁹ Oduzimanje aktivnog biračkog prava kao (kolateralna) pravna posljedica osude postoji primjerice u Sjedinjenim Američkim Državama (dalje: SAD),³⁰ dok oduzimanje roditeljskih prava postoji u Španjolskoj³¹ i SAD-u.³² Pravne posljedice osude mogu imati znatne učinke na razne aspekte života osuđenih osoba, i to od profesionalnog i političkog do osobnog i obiteljskog.

U smislu dostupnosti informacije o počinjenom kaznenom djelu i mogućnosti dobivanja uvjerenja iz kaznene evidencije, što je od velike važnosti za mogućnost primjene pravnih posljedica osude, postoje dvije struje u svijetu. Jedna, koja je karakteristična za anglosaksonski sustav, preciznije za Englesku i Wells, Australiju i SAD,³³ jest da je dostupnost informacije o tome je li neka osoba bila osuđena javnosti ili potencijalnom poslodavcu od velike važnosti, pa ovisno o kaznenim djelima postoje i javni registri dostupni putem interneta (primjerice u SAD-u u pogledu seksualnih³⁴ kaznenih djela ili kaznenih djela ubojstva djece i mladih³⁵). Druga je struja karakteristična za kontinentalni sustav, čiji bi predstavnici bili Francuska, Njemačka i Španjolska. Polazi s potpuno suprotnog stajališta smatrajući osudu privatnom stvari i njihov je imperativ ponovno

²⁶ Perović, M. (1976), *Pravne posljedice osude i rehabilitacija*, doktorska disertacija, Titograd, str. 40.

²⁷ Za više vidjeti Larrauri; Rovira (2019), *op. cit.* (bilj. 18), str. 28. Naime u Španjolskoj ne postoji zakon koji daje izričito pravo poslodavcima da dobiju izvod iz kaznene evidencije, ali to pravo imaju sami građani za sebe, pa ih poslodavci nerijetko prisiljavaju na dostavljanje tih izvoda. Larrauri; Rovira (2019), *op. cit.* (bilj. 18), str. 28.

²⁸ Puljiz, Helena (2015). 12 žigosanih kojima su oduzeta državna odlikovanja. tportal.hr, 13. 4. 2015., dostupno na <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/12-zigosanih-kojima-su-oduzeta-drzavna-odlikovanja-20150317> (17. 7. 2019.); Popović, Jasmina (2010), Josipović oduzeo generalske činove Glavašu, Norcu i Zagorcju. Večernji list, 21. rujna 2010., dostupno na <https://www.vecernji.hr/vijesti/josipovic-oduzeo-generalske-cinove-glavasju-norcu-i-zagorcju-193859> (17. 7. 2019.).

²⁹ Meijer (2019), *op. cit.* (bilj. 24), str. 93.

³⁰ Za više vidjeti Tripković, M. (2016), *The Modern Cives Sine Suffragio: Dimensions of Criminal Disenfranchisement in Europe*. The Howard Journal of Crime and Justice, vol. 55, br. 1-2, dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/hojo.12163> (18. 7. 2019.).

³¹ Larrauri; Rovira (2019), *op. cit.* (bilj. 18), 29, 30.

³² Olivares, K. M.; Jr. Burton, V. S.; Cullen, F. T. (1996), *The Collateral Consequences of a Felony Conviction: A National Study of State Legal Codes 10 Years Later*, Federal Probation, 60, str. 10. Vidjeti i Burton, V. S.; Cullen, F. T.; Travis, L. F. III (1987), *The Collateral Consequences of a Felony Conviction: A National Study of State Statutes*. Federal Probation, 52, str. 54.

³³ Demleitner, N. V. (1999). Preventing Internal Exile: The Need for Restrictions on Collateral Sentencing Consequences. Stanford Law & Policy Review, vol. 11, str. 153-171.

³⁴ Za više vidjeti National Sex Offender Registry, dostupno na: <https://www.nsopw.gov/> (2. 9. 2019.).

³⁵ Za više vidjeti Illinois State Police Murderer and Violent Offender Against Youth Registry, dostupno na: <https://www.isp.state.il.us/cmvo/> (2. 9. 2019.).

integrirati osuđenika u društvo,³⁶ pa iz tog razloga javnosti nisu dostupni podaci o osuđivanosti ili su ograničene dostupnosti. U Francuskoj se takvo stajalište temelji na ideji da svatko ima pravo na zaborav, što je usko vezano za nastup rehabilitacije.³⁷ Hrvatska bi po svojim propisima ulazila u kontinentalni krug.

2. PRAVNA REGULACIJA PRAVNIH POSLJEDICA OSUDE U HRVATSKOJ

Ustavom Republike Hrvatske (dalje: Ustav)³⁸ u čl. 30. propisano je da „kaznena osuda za teška i osobito nečasna kaznena djela može, u skladu sa zakonom, imati za posljedicu gubitak stečenih ili zabranu stjecanja na određeno vrijeme nekih prava na obavljanje određenih poslova, ako to zahtijeva zaštita pravnog poretka“. S tim u vezi Ustavom je ograničeno pravo propisivanja pravnih posljedica osude samo na neka kaznena djela, koja su po svojoj prirodi teška i osobito nečasna, dakle ne na sva kaznena djela. Pravne posljedice osude počivaju prema svojoj naravi, a i prema dikciji norme čl. 30. Ustava, na načelu razmjernosti, koje je proklamirano čl. 16. Ustava.³⁹ Činjenica je da učinci pravnih posljedica u velikoj mjeri pogađaju razna ljudska prava osuđenika, koja su regulirana civilnim pravom, pa se samim time mora postaviti pitanje razmjernosti između učinjenog djela i pravnih posljedica osude. Upravo je članak 30. Ustava razrada načela razmjernosti i predstavlja okvir u kojem se zakonodavac smije kretati. Predstavlja uputu i okvire kretanja zakonodavcu, tj. ograničenje uvjeta pod kojima zakonodavac smije propisati nastupanje pravnih posljedica osude.

Dakle izrijeком je propisano da se pravne posljedice osude mogu propisati samo za kaznena djela (1.), koja k tome moraju biti teška i osobito nečasna (2.) (oba bi uvjeta trebala biti ispunjena kumulativno, a ne alternativno, kako je to zaživjelo u našem pravnom sustavu), i to samo zakonom (3.), odnosno moraju biti ispunjena kumulativno tri uvjeta, tj. trostruki uvjet.

Uvjeti bi se trebali razmatrati u sukcesivnim etapama. Prvi uvjet, da se radi o kaznenim djelima, najvažniji je – ako taj uvjet ne prolazi, onda se ne bi smjela razmatrati ni ostala dva uvjeta.

O tom što su teška kaznena djela u kaznenopravnoj teoriji i praksi ne postoji suglasje. Tako su se jedno vrijeme pod tim pojmom smatrala kaznena djela za koja se mogla izreći kazna

³⁶ Herzog-Evans, M. (2019), *Bifurcation and Redemption in France*, u *Fundamental Rights and Legal Consequences of Criminal Conviction*, ur. Sonja Meijer; Harry Annison; Ailbhe O'loughlin, Hart, Oxford, London, New York, New Delhi, Sydney, str. 213.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Članak 30. Ustava, NN, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14: „Kaznena osuda za teška i osobito nečasna kaznena djela može, u skladu sa zakonom, imati za posljedicu gubitak stečenih ili zabranu stjecanja na određeno vrijeme nekih prava na obavljanje određenih poslova, ako to zahtijeva zaštita pravnog poretka.“

³⁹ Članak 16. Ustava: „Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje. Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.“

zatvora od tri godine,⁴⁰ a opet neki autori (*Horvatić*) smatrali su da su to kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža.⁴¹

Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (dalje: Zakon o pravnim posljedicama osude ili ZOPKER)⁴² provedbeni je propis te ustavne odredbe. Njime su propisani uvjeti za propisivanje pravnih posljedica osude, njihovo nastupanje i trajanje. Uvjeti su postavljeni vrlo široko pa je propisano da se pravne posljedice osude zbog počinjenog kaznenog⁴³ djela mogu propisati samo zakonom,⁴⁴ da nastupaju danom pravomoćnosti odluke kojom je počinitelj proglašen krivim za počinjenje kaznenog djela i kojom mu je izrečena kazna⁴⁵ te da „prestaju najkasnije deset godina nakon izdržane kazne zatvora, plaćene novčane kazne, izvršenja rada za opće dobro odnosno protekom roka provjeravanja iz uvjetne osude“.⁴⁶

Cijela ta odredba čl. 2. ZOPKER-a bit će izložena kritici dalje u radu.

2.1. Odnos i povezanost pravnih posljedica osude i rehabilitacije

Ranije je u radu navedeno kako su pravne posljedice osude neraskidivo povezane s rehabilitacijom. Jednom kada rehabilitacija nastupi pravne posljedice trebale bi prestati.

U tom kontekstu odredba čl. 2. st. 3. ZOPKER-a, kojom je propisano da pravne posljedice prestaju najkasnije deset godina nakon izdržane kazne zatvora, plaćene novčane kazne, izvršenja rada za opće dobro, odnosno protekom roka provjeravanja iz uvjetne osude, naročito je problematična s aspekta nastupa rehabilitacije, i to s dva aspekta.⁴⁷ Prvi je aspekt kada poseban zakon ne propisuje kraće trajanje pravnih posljedica osude i onda je mjerodavan rok od deset godina propisan čl. 2. st. 3. ZOPKER-a, koji može u nekim situacijama (ovisno o izrečenoj kazni primjerice za neka blaža kaznena djela) biti duži od propisanih rehabilitacijskih rokova. Dakle rehabilitacija bi nastupila, a pravne posljedice

⁴⁰ Prema Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama prije 2014. godine bilo je definirano da će se težim kaznenim djelom smatrati kazneno djelo teže od tri godine. Također se slična odredba nalazi danas kod definicije zločinačkog udruženja čl. 324. st. 1. KZ-a, NN, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/2018.

⁴¹ Takvo je stajalište zastupao prof. dr. sc. Željko Horvatić.

⁴² Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, NN, br. 143/12, 105/15, 32/17.

⁴³ Članak 118. točka d. Zakona o državnim službenicima i namještenicima, NN, br. 27/01: „... kad je osuđen na kaznu zatvora u trajanju dužem od 6 mjeseci – danom pravomoćnosti presude“. Sadašnja odredba, koja se nalazi u članku 137. stavku 4. Zakona o državnim službenicima, NN, br. 92/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, vrlo je slična, ali nije istovjetna i glasi: „... kad je osuđen na bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju dužem od 6 mjeseci – danom saznanja za pravomoćnost presude“ službeniku prestaje državna služba po sili zakona. Drugim riječima, prema sadašnjem Zakonu to se ne bi moglo odnositi i na uvjetnu osudu, što je suprotno zauzetom stavu Upravnog suda u presudi Us-7639/2005-9 od 29. 11. 2006.

⁴⁴ Čl. 2. st. 1. ZOPKER-a.

⁴⁵ Čl. 2. st. 2. ZOPKER-a.

⁴⁶ Čl. 2. st. 3. ZOPKER-a.

⁴⁷ Potrebno je dodati da su ZOPKER-om prolongirani rokovi za nastup rehabilitacije i propisani su u čl. 19. st. 4. i 6. ZOPKER-a.

osude još bi trajale.⁴⁸ Takvo rješenje nije pravno prihvatljivo i u suprotnosti je s idejnom koncepcijom rehabilitacije.

Drugi je aspekt istog problema suprotna strana od prvoiznesenog. Problem je i kada bi rok trajanja pravnih posljedica osude bio kraći od rehabilitacijskog roka. U takvim situacijama dolazilo bi do toga da pravne posljedice osude prestaju prije negoli su protekli rehabilitacijski rokovi, odnosno prije nastupa tzv. pune rehabilitacija. Dakle vrlo je važno da rokovi trajanja pravnih posljedica osude i rokovi za nastup rehabilitacije budu ujednačeni.

Iz dikcije norme (čl. 2. st. 3. ZOPKER-a) proizlazi da će pravne posljedice osude prestati⁴⁹ i kada nisu protekli rehabilitacijski rokovi za određena kaznena djela. Primjerice u slučaju ubojstva ako je osoba osuđena na kaznu zatvora od više od deset godina (kao i počiniteljima kaznenih djela taksativno navedenih u čl. 13. st. 4. ZOPKER-a),⁵⁰ u kojem su slučaju rehabilitacijski rokovi dvostruki. Dakle moguće je, hipotetski govoreći, da osoba bude osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, rehabilitacija prema čl. 19. st. 4. ZOPKER-a u tom slučaju nastupa tek za 15 godina od izdržane kazne zatvora, a pravne bi posljedice osude prema čl. 2. st. 3. ZOPKER-a trebale nastupiti već protekom deset godina od izdržane kazne zatvora. Rehabilitacija nastupa za 15 godina u danom primjeru, a pravne posljedice osude prestaju za deset godina od dana izdržane kazne zatvora. Praktički je pet godina oprošteno. U tom kontekstu, iako osoba nije rehabilitirana, pravne posljedice osude bilo kojeg vida (zabrane zapošljavanja i sl.) više se ne mogu primijeniti niti proizvoditi pravne učinke. Dakle osoba je faktički rehabilitirana prije stvarnog proteka rehabilitacijskih rokova i nastupa rehabilitacije. Pitanje koje se nameće jest čemu onda propisivati rehabilitacijske rokove. Izgleda kako je u tom pogledu, kada su rokovi trajanja pravnih posljedica osude kraći od rehabilitacijskih rokova, zakonodavac kontradiktoran *per se*.

Dakle kako bi se izbjegle moguće proturječnosti i pravno neprihvatljiva rješenja u pogledu prvog aspekta kada su rokovi trajanja pravnih posljedica osude duži od rehabilitacijskih rokova, čl. 2. st. 3. ZOPKER-a potrebno je tumačiti na način da će pravne posljedice osude prestati najkasnije nakon proteka deset godina od izdržane kazne zatvora, plaćene novčane kazne, izvršenja rada za opće dobro, odnosno protekom roka provjeravanja iz

⁴⁸ Za više vidjeti polemiziranje o tome u Kurtović Mišić i dr. (2010), *op. cit.* (bilj. 3), str. 708.

⁴⁹ Zakonodavac je upotrijebio izraz 'prestaju', koji se ima tumačiti da se ne mogu primijeniti. Dakle nemaju više učinke protekom tog roka od deset godina od dana izdržavanja kazne zatvora. Drugim riječima, teku od dana pravomoćnosti presude do maksimalno deset godina po izvršavanju kazne, a u slučaju kazne zatvora do okončanja njezina trajanja. Nastavno na izneseno, smatram kako bi se rok od deset godina, ako je osoba puštena na uvjetni otpust, trebao računati od dana kada bi kazna zatvora stvarno bila izdržana u cijelosti, a ne od trenutka puštanja na uvjetni otpust.

⁵⁰ Kaznenih djela iz glave XVII. Kaznenog zakona (NN, br. 125/11); kaznenih djela iz članka 154. stavka 1. točke 2., članka 154. stavka 3., članka 155. stavka 2. i članka 156. stavka 1. Kaznenog zakona (NN, br. 125/11) kada su počinjena prema žrtvi posebno ranjivoj zbog njezine dobi; kaznenog djela iz članka 106. stavka 2. i 3. Kaznenog zakona (NN, br. 125/11); kaznenih djela iz članka 175. stavka 2., članka 178. stavka 3., članka 188. stavka 4. i 5., članka 191. stavka 2., članka 192., članka 193. stavka 2., članka 194., članka 195. stavka 1., stavka 4., stavka 5. i stavka 6., članka 196., članka 197., članka 197.a i članka 198. Kaznenog zakona (NN, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 11/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08 i 57/11).

uvjetne osude, a ako je rehabilitacijski rok kraći, prestat će nastupom rehabilitacije. Slično rješenje nalazi se u Kaznenom zakoniku Republike Slovenije (dalje: KZRS),⁵¹ u kojem je propisano da brisanjem osude, odnosno rehabilitacijom, prestaju i pravne posljedice.⁵²

Drugi aspekt spomenutog problema, kada su rokovi trajanja pravnih posljedica kraći od rokova za nastup pune rehabilitacije, trenutno nema pravno valjano rješenje kojim bi se pomirile te proturječnosti.

2.2. Uvjeti za propisivanje i primjenu pravnih posljedica osude u KZ/97 i danas ZOPKER-om

Naime kao što je već navedeno i kritizirano, ZOPKER-om su propisani opći ili temeljni uvjeti kojima se regulira propisivanje, nastup i trajanje pravnih posljedica osuda. Ti su kriteriji izdvojeni iz 'novog' Kaznenog zakona iz 2011. (dalje: KZ),⁵³ što posljedično može dovesti do niza pitanja i problema u praksi, primjerice primjenjuju li se načela kaznenog prava (pod tim se ponajprije misli na načelo zakonitosti) na pravne posljedice osude.

Prijašnjim Kaznenim zakonom iz 1997. (dalje: KZ/97)⁵⁴ barem su se temeljni ili opći uvjeti za nastupanje pravnih posljedica osude nalazili u Kaznenom zakonu (čl. 84. KZ/97). Uvjeti su bili: da mora biti riječ o namjernom kaznenom djelu (1) za koje je izrečena kazna zatvora u trajanju od najmanje jedne godine bezuvjetno, odnosno da nisu primijenjene odredbe o uvjetnoj osudi (2) i da se mogu propisati samo zakonom (3).⁵⁵ KZ/97 navodio je i vrste pravnih posljedica osude koje su bile određene generički, a koje su se sastojale od gubitka prava (prestanak radnog odnosa, prestanak obavljanja određenih poslova u državnim tijelima, gubitak vojnog čina, oduzimanje državnih odličja i priznanja) te rjeđe u zabrani stjecanja nekog prava. Potonja se sastojala u zabrani preuzimanja poslova u državnim tijelima,⁵⁶ a trebala je prestati protekom pet godina od dana njezina nastupanja.⁵⁷

Doduše u praksi se pokazalo kako je niz drugih zakona koji su regulirali posebna područja propisivao svoje, posebne uvjete za nastupanje pravnih posljedica osude, koji su odudarali od onih propisanih u KZ/97,⁵⁸ koji su se u to vrijeme smatrali kao jedini pravno relevantni uvjeti. Nalazi se niz primjera pravnih posljedica osude u sporednom

⁵¹ Kazneni zakonik Republike Slovenije (Kazenski zakonik, Uradni list RS, št. 55/08, 66/08, 39/09, 91/11, 50/12 – uradno prečišćeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16 in 27/17), dostupan na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050> (17. 7. 2019.).

⁵² Čl. 80. st. 6. KZRS-a.

⁵³ Kazneni zakon, NN, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18.

⁵⁴ Kazneni zakon iz 1997, NN, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 84/05, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07 prijevod objave na strani jezika, 152/08, 57/11, 77/11.

⁵⁵ Članak 84. stavak 3. KZ/97.

⁵⁶ Čl. 84. st. 2. KZ/97.

⁵⁷ Čl. 84. st. 5. KZ/97.

⁵⁸ Vjerojatno je to bio jedan od razloga zašto je zakonodavac vrlo široko postavljenim odredbama ZOPKER-a u pogledu pravnih posljedica osude legalizirao nastalo stanje. Drugim riječima, zakonodavac se prilagodio stanju koje je postajalo u praksi, umjesto da je sam odredio kakvo bi stanje trebalo biti, posebno imajući na umu ustavnu odredbu, preciznije čl. 30.

zakonodavstvu, čije odredbe nisu bile usuglašene s tadašnjim Kaznenim zakonom (KZ/97).

Primjerice Zakon o sportu (dalje: ZS)⁵⁹ u svojem članku 13. propisuje pravne posljedice osude kada govori o tome tko može, odnosno ne može sudjelovati u sportskim natjecanjima i njihovu organiziranju, pa je navedeno da pravne posljedice osude mogu nastupiti ako je bila izrečena kazna zatvora od šest mjeseci.⁶⁰ Takvo rješenje tada nije bilo sukladno općim uvjetima propisanim u KZ/97, koji navodi jednu godinu zatvora kao najmanju kaznu zatvora za koju bi se mogle izreći pravne posljedice osude. Danas je takvo rješenje u skladu sa ZOPKER-om, ali nije u skladu s Ustavom.

Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske (dalje: ZSOSRH)⁶¹ te posljedice predviđa člankom 100. alinejom 3. kada govori o tome kada prestaje služba službenim osobama SOA-e po sili zakona.⁶² Među ostalim navodi da službenim osobama SOA-e i VSOA-e prestaje služba po sili zakona ako je osoba osuđena za kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti, uz iznimku prometnih delikata.⁶³ Takvo je rješenje postojalo i prije stupanja na snagu ZOPKER-a i nije bilo u skladu s uvjetima propisanim u KZ/97. Međutim danas je ono u skladu sa ZOPKER-om, kojim je omogućeno vrlo široko propisivanje pravnih posljedica osuda pod raznim uvjetima i za razna kaznena djela. Međutim sporna je njegova usklađenost s ustavnom normom (čl. 30. Ustava).

Pravne posljedice osude propisuje i Zakon o trgovačkim društvima (dalje: ZTD)⁶⁴ u članku 239., u kojem se određuje tko može biti član uprave trgovačkog društva.⁶⁵ U tom članku u st. 2. sadržane su pravne posljedice osude, tj. okolnosti pod kojima osoba ne može biti članom uprave trgovačkog društva. Ključna je okolnost to da osoba nije počinila taksativno navedena kaznena djela, i to „kazneno djelo zlouporabe stečaja, zlouporabe u postupku stečaja, pogodovanja vjerovnika ili povrede obveze vođenja trgovačkih i

⁵⁹ Zakon o sportu, NN, br. 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16, a novim izmjenama tog Zakona iz 2015., preciznije Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sportu, NN, br. 85/15 (dalje: ZIDZoS/15), čl. 1. st. 2. ZIDZoS/15, propisuju se pravne posljedice osude pri počinjenju prekršaja u sportu.

⁶⁰ Čl. 13. st. 1. ZS-a.

⁶¹ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, NN, 79/06, 105/06.

⁶² Kurtović Mišić i dr. (2010), *op. cit.* (bilj. 3), str. 705.

⁶³ „Službenim osobama SOA-e uz slučajeve prestanka službe po sili zakona propisane Zakonom o državnim službenicima, a službenim osobama VSOA-e uz slučajeve prestanka službe po sili zakona propisane Zakonom o državnim službenicima, odnosno Zakonom o službi u Oružanim snagama, služba po sili zakona prestaje... kada je osuđena za kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, osim za kaznena djela iz glave XX. Kaznenog zakona Republike Hrvatske koja se odnose na sigurnost prometa – danom pravomoćnosti presude.“ Čl. 100. al. 3. ZSOSRH.

⁶⁴ Zakon o trgovačkim društvima, NN, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07 prijevod objave na strani jezik, 146/08, 137/09 prijevod objave na strani jezik, 111/12, 125/11, 68/13, 110/15, 40/19.

⁶⁵ (2) Članom uprave može biti svaka fizička osoba koja je potpuno poslovno sposobna. U statutu se mogu odrediti uvjeti za imenovanje članova uprave. Članom uprave ne može biti osoba:

1. koja je kažnjena za kazneno djelo zlouporabe stečaja, zlouporabe u postupku stečaja, pogodovanja vjerovnika ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga iz Kaznenog zakonika Republike Hrvatske, i to za vrijeme od pet godina po pravomoćnosti presude kojom je osuđena, s time da se u to vrijeme ne računa vrijeme provedeno na izdržavanju kazne ili

2. protiv koje je izrečena mjera sigurnosti zabrane obavljanja zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme dok traje ta zabrana.

poslovnih knjiga iz Kaznenog zakonika Republike Hrvatske“,⁶⁶ ili ako se nad tom osobom još provodi sigurnosna mjera zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti (čl. 71. KZ-a), „koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme dok traje ta zabrana“.⁶⁷ Drugim riječima, počinitelji tih kaznenih djela diskvalificirani su od mogućnosti bivanja članom uprave trgovačkog društva. Dakle i ZTD propisuje pravne posljedice za pojedine vrste kaznenih djela.⁶⁸ ZTD-ova odredba o pravnim posljedicama osude sadrži i rok trajanja pravnih posljedica od pet godina od pravomoćnosti pravomoćne osuđujuće presude, što znači da bi taj rok mogao proteći dok je osoba još na izdržavanju kazne zatvora (ovisno o tome u kojem je trajanju, odnosno visini, kazna bila izrečena). Međutim danas je takva odredba pravno u skladu s čl. 2. ZOPKER-a.

Danas Zakon o tržištu kapitala (dalje: ZTK)⁶⁹ također sadrži pravne posljedice osude, ali se o njima saznaje na malo kompliciraniji način. Primjerice u čl. 518. propisano je da „1) U slučajevima kršenja iz članka 30. stavka 1. podstavka 1. točke a) Uredbe (EU) br. 596/2014, Agencija ima pravo izreći sljedeće nadzorne mjere“,⁷⁰ među kojima se navodi i privremena zabrana obnašanja rukovoditeljske funkcije u investicijskom društvu osobi koja obavlja rukovoditeljske dužnosti u investicijskom društvu ili drugoj fizičkoj osobi koju se smatra odgovornom za kršenje.⁷¹ Ta kršenja o kojima govori ZTK pozivajući se na Uredbu o zlouporabi tržišta⁷² jesu zabrana trgovanja na temelju povlaštenih informacija i nezakonitog objavljivanja povlaštenih informacija⁷³ i zabrana manipuliranja tržištem,⁷⁴ koja sadržajno odgovaraju kaznenim djelima zlouporabe povlaštenih informacija (čl. 259.) i zlouporabe tržišta kapitala (čl. 260.) u hrvatskom Kaznenom zakonu. Dakle ako osoba koja obavlja rukovoditeljske dužnosti u investicijskom društvu počini jedno od ta dva kaznena djela, Agencija (Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, dalje: HANFA ili Agencija)⁷⁵ može joj privremeno zabraniti obnašanje te dužnosti, dok se po ponovljenom kršenju predviđa i mogućnost trajne zabrane.⁷⁶ Međutim nigdje se ne navodi što bi značilo privremeno i koje bi to vremensko razdoblje obuhvaćala jer se kod nekih

⁶⁶ Čl. 239. st. 2. al. 1. ZTD-a. Potrebno je istaknuti kako nazivi kaznenih djela navedeni u ZTD-u ne odgovaraju kaznenim djelima u Kaznenom zakonu iz 2011. godine.

⁶⁷ Čl. 239. st. 2. al. 2. ZTD-a.

⁶⁸ Zanimljivo je primijetiti da terminologija koja se koristi u ZTD-u u pogledu naziva kaznenih djela nije usklađena s pozitivnopravnim nazivima iako su posljednje izmjene ZTD-a bile 2019.

⁶⁹ Zakon o tržištu kapitala, NN, br. 65/18.

⁷⁰ Čl. 518. st. 1. ZTK.

⁷¹ Čl. 518. st. 1. al. 4. ZTK.

⁷² Uredba (EU) br. 596/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o zlouporabi tržišta (Uredba o zlouporabi tržišta) te stavljanju izvan snage Direktive 2003/6/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i direktiva Komisije 2003/124/EZ, 2003/125/EZ i 2004/72/EZ, Službeni list Europske unije L 173/33, dostupno na: http://publications.europa.eu/resource/cellar/329793ac-f1f6-11e3-8cd4-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_1 (17. 7. 2019.).

⁷³ Čl. 14. Uredbe.

⁷⁴ Čl. 15. Uredbe.

⁷⁵ Čl. 3. st. 1. ZTK.

⁷⁶ Čl. 518. st. 1. al. 5. ZTK.

privremenih zabrana u ZTK to navodi.⁷⁷ Dakle taj Zakon propisuje nastupanje pravnih posljedica osude za posebnu vrstu kaznenih djela. Slično je bilo propisano i prijašnjim Zakonom o tržištu kapitala,⁷⁸ koji je važio u vrijeme KZ/97 (koji je bio na snazi do 2013.) i koji se tada nije vodio općim kriterijima sadržanima u KZ/97, odnosno nije bio u skladu s tadašnjim odredbama KZ/97. Danas je takvo rješenje potpuno u skladu sa ZOPKER-om, ali bi ga se također trebalo razumjeti uvažavajući ustavnu odredbu čl. 30. Ustava, koja govori o teškim i osobito nečasnim kaznenim djelima.

Vrlo stroge pravne posljedice osude propisuje i Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (dalje: ZOOOS),⁷⁹ što je i razumljivo budući da je inače pojačana pažnja kada su u pitanju djeca, ali je vrlo upitno rješenje kojim je onemogućeno zasnivanje radnog odnosa ili je predviđen otkaz ugovora o radu i onda kada se protiv osobe vodi kazneni postupak za taksativno navedena kaznena djela,⁸⁰ dakle dok osoba još nije pravomoćno osuđena, pa ne može biti riječ o pravnim posljedicama osude.

Napominje se kako su neke odredbe o pravnim posljedicama osude bile i predmet razmatranja pred Upravnim sudom RH i Ustavni sudom. Naime o odredbi o pravnim posljedicama osude danas nevažećeg Zakona o državnim službenicima i namještenicima iz 2001. (dalje: ZDSN) raspravljao je Upravni sud (Us-7639/2005-9 od 29. 11. 2006.),⁸¹ pa posljedično povodom ustavne tužbe i Ustavni sud (U-III-365/2007 od 7. 5. 2009.).⁸² Odluke se ističu jer je Ustavni sud u predmetnoj odluci zauzeo jedno zanimljivo stajalište. Naime zaključio je da je odredba članka 118. toč. d. Zakona o državnim službenicima i namještenicima⁸³ (koji je bio tada važeći zakon, a kojim su bile regulirane pravne posljedice osude), kojom je bilo propisano da pravne posljedice osude nastupaju i kada je osoba osuđena „na kaznu zatvora u trajanju dužem od 6 mjeseci“,⁸⁴ *lex specialis* u odnosu na odredbu čl. 84. st. 3. KZ/97 (koji je regulirao da pravne posljedice osude mogu nastupiti samo za namjerna kaznena djela za koja je izrečena kazna zatvora od najmanje godinu

⁷⁷ Primjerice ako član Uprave nije poduzeo neke radnje koje je naložila Agencija, ona može i posebnom nadzornom mjerom privremeno zabraniti obavljanje funkcije člana uprave investicijskog društva na rok ne dulji od 12 mjeseci. Čl. 33. st. 3. ZTK.

⁷⁸ Zakon o tržištu kapitala, NN, br. 88/08, 146/08, 74/09, 54/13, 159/13, 18/15, 110/15, 123/16, 131/17 (dalje: ZTK/08), propisivao je pravne posljedice osude u smislu ovlaštenja Agencije (HANFA-e) za oduzimanje izdanog odobrenja brokeru ili investicijskom savjetniku ako je „pravomoćno osuđen za kaznena djela protiv imovine, protiv gospodarstva, krivotvorenja ili zbog kaznenih djela koja se odnose na manipulaciju tržištem ili povlaštene informacije, ili mu je izrečena ili traje sigurnosna mjera zabrane obavljanja zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja investicijskog društva.“ Čl. 27. st. 1. al. 1. ZTK/08.

⁷⁹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/2011, 5/12, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17. Čl. 106. ZOOOS-a.

⁸⁰ Čl. 106. st. 3. i 5. ZOOOS-a.

⁸¹ Nacrt prijedloga Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, dostupno na: https://www.hrt.hr/fileadmin/video/41._-_2.pdf (17. 7. 2019.), str. 16.

⁸² Odluka Ustavnog suda U-III-365/2007 od 7. 5. 2009., dostupna na: <https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/fOdluka.xsp?action=openDocument&documentId=C12570D30061CE53C12575B4003C4F36> (17. 7. 2019.).

⁸³ Zakon o državnim službenicima i namještenicima, NN, br. 27/01, 92/05, 86/08, 28/10, 74/10, u svojem je čl. 8. propisivao zapreke za prijam u državnu službu, pa se to ima smatrati pravnim posljedicama osude jednako kao i čl. 118. toč. d. i e., kojima se regulirao prestanak državne službe po sili zakona.

⁸⁴ Čl. 118. toč. d. ZDSN-a.

dana (bezuvjetnog) zatvora) i da je kao takva u skladu s Ustavom. Time se aktualiziralo pitanje odnosa dvaju zakona, Kaznenog zakona iz 1997., koji je u vrijeme odluka Upravnog i Ustavnog suda bio važeći zakon i kojim su bili regulirani opći uvjeti pravnih posljedica osude, i ZDSN-a, a indirektno i ostalog sporednog zakonodavstva koje je sadržavalo pojedine odredbe o pravnim posljedicama osude. Zanimljivo je naime da su sudovi davali prednost posebnim zakonima smatrajući da su oni u odnosu na Kazneni zakon *lex specialis* i da su *lex posterior*,⁸⁵ dok se uopće nisu bavili pitanjem koji je zakon organski i trebaju li odredbe tih posebnih zakona, odnosno *lex specialis* i *lex posterior*, biti usuglašene s odredbama organskog zakona. Danas odredba o prestanku državne službe po sili zakona u Zakonu o državnim službenicima (dalje: ZDS),⁸⁶ u kojoj su propisane i pravne posljedice osude, glasi drugačije pa se pravne posljedice osude neće primijeniti ako je izrečena uvjetna osuda ili mu je kazna zatvora zamijenjena radom za opće dobro,⁸⁷ odnosno neće mu prestati državna služba po sili zakona.⁸⁸ Međutim posebno se ističe kako su vrlo upitne odredbe kojima se reguliraju 'zapreke za prijam u državnu službu' i koje propisuju, slično kao Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, da se u državnu službu ne mogu primiti osobe „protiv kojih se vodi kazneni postupak po službenoj dužnosti ili koje su proglašene krivim za kazneno djelo za koje se kazneni postupak vodi po službenoj dužnosti“.⁸⁹ Takva su rješenja vrlo diskutabilna. Naime u slučaju kada se vodi postupak još se ne može znati ishod postupka, pa se osoba neosnovano stavlja u vrlo tešku poziciju. Drugi dio odredbe, u kojem se navode pravne posljedice osude u vidu zapreke za prijam u državnu službu zbog osude na kazneno djelo za koje progoni po službenoj dužnosti, u skladu je s odredbama ZOPKER-a (ako se razmatraju zasebno i neovisno od ustavne odredbe čl. 30.), ali nije u skladu s čl. 30. Ustava.

Potrebno je istaknuti da su odredbe kojima se reguliraju (kolateralne) pravne posljedice u sporednom zakonodavstvu danas u skladu s čl. 2. st. 3. ZOPKER-a. Međutim, kako se predmetna odredba ZOPKER-a mora tumačiti u skladu s ustavnim odredbom kojom se reguliraju pravne posljedice osude (čl. 30. Ustava), to znači da se i odredbe sporednog zakonodavstva moraju kretati unutar okvira čl. 30. Ustava (koji govori o teškim i osobito nečasnim kaznenim djelima) i mora biti u skladu s Ustavom. Bilo kakvo drugačije tumačenje ili rješenje ne bi smjelo biti pravno prihvatljivo.

⁸⁵ Kurtović Mišić i dr. (2010), *op. cit.* (bilj. 3), str. 705.

⁸⁶ Zakon o državnim službenicima, NN, br. 92/05, 140/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15, 61/17, 70/19.

⁸⁷ Čl. 137. st. 1. toč. 4. ZDS-a: „Državnom službeniku prestaje državna služba po sili zakona... kad je osuđen na kaznu zatvora ili kaznu dugotrajnog zatvora ili djelomičnu uvjetnu osudu za kazneno djelo – danom saznanja za pravomoćnost presude, osim ako mu je pravomoćnom presudom izrečena uvjetna osuda ili mu je kazna zatvora zamijenjena radom za opće dobro.“

⁸⁸ Doduše, iako državnom službeniku prestaje služba po sili zakona, netko ipak mora donijeti i deklaratornu odluku o tome.

⁸⁹ Čl. 49. toč. a. ZDS-a.

2.3. Prijedlog rješenja u vezi s podjelom uvjeta za propisivanje pravnih posljedica osude

U radu je do sada već bilo istaknuto da bi uvjete za propisivanje, nastup i trajanje (kolateralnih) pravnih posljedica osude trebalo podijeliti na opće (a) i posebne uvjete (b).

Opći uvjeti trebali bi biti okvir kretanja, odnosno uputa zakonodavcu u daljnjem propisivanju pravnih posljedica osude. Oni danas postoje i vrlo su široko formulirani ZOPKER-om, ali ne treba smetnuti s uma da su i Ustavom (čl. 30.) također propisani ti opći uvjeti, koji ujedno moraju biti okvir kretanja zakonodavcu. U tom kontekstu trebalo bi opće uvjete preciznije definirati i vratiti u Kazneni zakon tako da se njima razmjerno ograničavaju prava osuđenih osoba.

Opći, temeljni uvjeti trebali bi se odnositi na težinu kazne te propisivati vrste pravnih posljedica generički kako je to bilo riješeno u KZ/97 i nalaziti se samo u jednom zakonu, primjerice ZOPKER-u, ili još bolje kako je predloženo u KZ-u, dok bi njihovo maksimalno trajanje ovisilo o težini izrečene kazne i rehabilitacijskim rokovima. Trajanje (kolateralnih) pravnih posljedica osude trebalo bi biti usklađeno s rokovima za nastup tzv. pune rehabilitacije.

Posebni bi se uvjeti odnosili na posebnu vrstu kaznenih djela i njihova bi regulacija bila prepuštena sporednom zakonodavstvu, kojim se regulira svako pojedino područje. Bili bi specificirani i prilagođeni za svako posebno područje koje se regulira sporednim zakonodavstvom.

Važno je istaknuti da bi se sporedno zakonodavstvo u svojoj regulaciji pravnih posljedica osude moralo kretati unutar okvira koji bi bili postavljeni KZ-om (ili ZOPKER-om). Dakle ne bi mogli propisivati svoje opće uvjete.

Tablica 1. *Prikaz koji bi propisi regulirali opće, odnosno posebne uvjete za propisivanje, odnosno nastup i trajanje pravnih posljedica osude*

(a) opći uvjeti	(b) posebni uvjeti
Ustav, ZOPKER (ili Kazneni zakon)	Sporedno zakonodavstvo

Naime kao što je izneseno, nije problem u tome da svaki zakon kojim se regulira pojedino područje propisuje vrste pravnih posljedica osude, nego je problem u tome što nisu jasno precizirani opći uvjeti za njihovo nastupanje. To je važno jer bi se posebni uvjeti morali kretati unutar tih općih okvira. Tako danas pravne posljedice nastupaju, odnosno imaju učinke, i kada je nekome izrečena uvjetna osuda, jednako kao i kada je osoba počinila kazneno djelo teškog ubojstva. To nije pravno prihvatljivo rješenje, naročito kad se ima na umu odredba čl. 30. Ustava, koja govori o 'teškim i osobito nečasnim' kaznenim djelima.

Potrebno je postaviti neke temeljne, opće uvjete, nalik onima koji su bili propisani u KZ/97, unutar kojih bi se zakonodavac trebao kretati. Primjerice nešto u stilu:

pravne posljedice osude mogu nastupiti samo za ona kaznena djela za koja je izrečena kazna zatvora u trajanju od 3 godine i na koja nije primijenjena/izrečena uvjetna osuda, djelomična uvjetna osuda ili druga modifikacija kazne zatvora i vezana je za obavljanje određene djelatnosti, te se mora raditi o osobito nečasnom kaznenom djelu za obavljanje određene službe, posla ili djelatnosti i mora biti nužna za zaštitu pravnog poretka.

Kao što je već ranije u tekstu navedeno, pitanje je što se ima smatrati teškim kaznenim djelom i ta bi elaboracija prelazila okvire ovog rada, pa se samo, primjera radi, stavilo trajanje od minimalno tri godine, što je, naravno, podložno daljnjoj diskusiji. Naime u KZ/97 minimum je bio postavljen na jednu godinu (bezuvjatnog) zatvora. Prema mišljenju autorice, u tim se slučajevima ipak ne bi radilo o teškim kaznenim djelima.

Dakle opći, temeljni uvjeti, odnosno kriteriji za propisivanje, nastup i trajanje pravnih posljedica osude trebaju biti unisoni i, prema mišljenju autorice, barem generički određeni, slično ranije postojećem rješenju u KZ/97 ili danas postojećim rješenjima u Srbiji⁹⁰ ili Sloveniji.⁹¹ Kada oni nastupe, bez obzira na to postoji li poseban propis kojim se dalje reguliraju posebni uvjeti, nastupaju pravne posljedice osude. Time bi se prevenirale i izbjegle situacije nepostojanja propisanih pravnih posljedica osude u sporednom zakonodavstvu jer, kako to opravdano pitaju *Kurtović Mišić, Dragičević Prtenjača i Strinić*, „što ako će osoba koja je počinila ratni zločin moći biti ne samo zastupnik u Hrvatskom saboru već premijer ili predsjednik države jer nije donesen nijedan propis koji to priječi?“⁹² U Njemačkoj je Sud za radne sporove odlučio da osuda sama po sebi nije automatski razlog za otpuštanje zaposlenika, osim ako je narav osude takva ili njezin

⁹⁰ Krivičnim zakonom Republike Srbije "Sl. glasnik RS", br. 85/05, 88/05 – ispravka, 107/05 – ispravka, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 (dalje: KZRSr), dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni_zakonik.html (17. 7. 2019.), propisano je da „osude za određena krivična dela ili na određene kazne mogu imati za pravnu posledicu prestanak, odnosno gubitak određenih prava ili zabranu sticanja određenih prava (1), da ne mogu nastupiti kad je za krivično delo učiniocu izrečena novčana kazna, uslovna osuda, ako ne bude opozvana, sudska opomena ili kad je učinilac oslobođen od kazne (2) te da se pravne posledice osude mogu predvideti samo zakonom i nastupaju po sili zakona kojim su predviđene (3)“. Čl. 94. KZRSr. Također su generički podijeljene u „pravne posledice osude koje se odnose na prestanak ili gubitak određenih prava (prestanak vršenja javnih funkcija; prestanak radnog odnosa ili prestanak vršenja određenog poziva ili zanimanja; gubitak određenih dozvola ili odobrenja koja se daju odlukom državnog organa ili organa lokalne samouprave (1)“ te „Pravne posledice osude koje se sastoje u zabrani sticanja određenih prava: zabrana sticanja određenih javnih funkcija; zabrana sticanja određenog zvanja, poziva ili zanimanja ili unapređenja u službi; zabrana sticanja čina vojnog starešine; zabrana dobijanja određenih dozvola ili odobrenja koja se daju odlukom državnih organa ili organa lokalne samouprave“ (2). Čl. 95. KZRSr.

⁹¹ Pravne posljedice osude regulirane su člancima 78.-80. KZRS-a te se također mogu sastojati u gubitku, odnosno prestanku određenih prava ili u zabrani njihova stjecanja (čl. 78. st. 1. KZRS-a). Vrste pravnih posljedica koje se odnose na gubitak prava jesu prestanak obavljanja javnih funkcija i prestanak ovlasti službene osobe, prestanak radnog odnosa te za strance gubitak prava na prebivanje u državi (čl. 79. st. 1. KZRS-a), a one koje se sastoje u zabrani stjecanja prava jesu zabrana obavljanja javnih funkcija ili ovlasti službene osobe, zabrana stjecanja pojedinačnog zanimanja ili sklapanja ugovora o radu te zabrana stjecanja pojedinačnih dozvola i odobrenja koja daju državni organi (čl. 79. st. 2. KZRS-a).

⁹² Kurtović Mišić i dr. (2010), *op. cit.* (bilj. 3), str. 712-713.

učinak takav da utječe na faktične radne sposobnosti radnika, pa je zaposlenik u konkretnom slučaju koji je sud razmatrao bio vraćen na posao.⁹³

2.4. Pravna priroda pravnih posljedica osude

Pravna priroda kolateralnih pravnih posljedica osude posebno je zanimljiva. Njihovo je podrijetlo u kaznenom pravu,⁹⁴ dok su učinci civilnopravni. S tim u vezi postavlja se pitanje trebaju li se na njih primjenjivati neka načela kaznenog prava. Tim se pitanjem bavila i *Meijer* razmatrajući koje bi se garancije i načela iz kaznenog prava mogle primijeniti na pravne posljedice osude u Nizozemskoj,⁹⁵ pa je zaključila da bi u svakom slučaju trebalo primijeniti načelo razmjernosti, odnosno proporcionalnosti,⁹⁶ a pitanjem načela zakonitosti nije se bavila.

Je li za pravnu prirodu pravnih posljedica osude relevantno i to kojim su propisom regulirani opći uvjeti pravnih posljedica osude? Ako su oni sadržani u Kaznenom zakonu, onda bi se trebala primjenjivati načela kaznenog prava, ponajprije načelo zakonitosti, a ako nisu, kao što je to primjer sa ZOPKER-om, onda ostaje nejasno koja bi se načela trebala primijeniti. Ili bi se pak neovisno o tome kojim su propisom regulirani opći uvjeti za nastup pravnih posljedica osude trebala primjenjivati načela kaznenog materijalnog prava.

To su pitanja na koja je trenutno nemoguće ponuditi jedan, jednoznačan i sveobuhvatan odgovor, ali se može predložiti nekoliko solucija, odnosno modela za razmatranje.

Kako je izvor pravnih posljedica u kaznenom pravu, jedna od solucija (I) mogla bi biti da se barem na jedan dio pravnih posljedica osude primjenjuju neka kazneno-materijalna načela, ponajprije načelo zakonitosti. U tom smislu na pravne posljedice osuda u pogledu općih uvjeta imao bi se primijeniti zakon koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja kaznenog djela, uz naravno primjenu i načela primjene (naj)blažeg zakona. Na posebne uvjete koji bi onda bili propisani sporednim zakonodavstvom u civilnom pravu može se u jednom smjeru argumentirati da bi se zbog pravne predvidljivosti onda i na njih imalo primijeniti načelo zakoniti i (naj)blaži zakon, odnosno da bi se mogle primijeniti samo one posljedice koje su bile propisane tim sporednim zakonodavstvom u vrijeme počinjenja kaznenog djela (Ia).

Drugi smjer argumentacije (Ib) išao bi u pravcu da se zbog pravne predvidljivosti i sigurnosti mogu primijeniti samo posebni uvjeti (tj. pravne posljedice osude) koji su postojali u vrijeme pravomoćnosti presude, a ako se oni nakon toga izmijene, primijenile

⁹³ Morgenstern, C. (2019), The 'Stain of Conviction' – Penal Theory, Fundamental Rights and Criminal Records in Germany u *Fundamental Rights and Legal Consequences of Criminal Conviction*, ur. Sonja Meijer; Harry Annison; Ailbhe O'loughlin, Hart, Oxford, London, New York, New Delhi, Sydney, str. 75.

⁹⁴ Za više vidjeti i Larrauri; Rovira (2019), *op. cit.* (bilj. 18), str. 27.

⁹⁵ Meijer (2019), *op. cit.* (bilj. 24), str. 87.

⁹⁶ Meijer (2019), *op. cit.* (bilj. 24), str. 97-103.

bi se one posljedice koje su lakše za počinitelja. Drugim riječima, primjenjivalo bi se i na posebne uvjete modificirano načelo zakonitosti (vrijeme pravomoćnosti presude).

Treći smjer argumentacije (Ic) u tom prvom modelu, odnosno soluciji, a vezano za posebne uvjete, bio bi da, zato što pravne posljedice imaju svoje učinke u civilnom pravu, na posebne se uvjete imaju primjenjivati načela civilnog prava, a ne kaznenog prava, pa uopće nije važno kakve su pravne posljedice postojale u vrijeme počinjenja kaznenog djela ili vrijeme pravomoćnosti presude. Drugim riječima, mogu se primijeniti sve pravne posljedice osude koje postoje u tom trenutku kada se one imaju primijeniti. U toj varijanti, u kojoj bi se na opće uvjete primjenjivalo načelo zakonitosti i primjene najblažeg zakona, a na posebne se uvjete ne bi primjenjivalo kazneno pravo, nego civilno, tj. građansko pravo sa svojim načelima, može doći do kolizije normi koje se odnose na opće i posebne uvjete pravnih posljedica osuda. Razlog je to što bi se na opće uvjete primjenjivalo zakonodavstvo koje ih regulira u vrijeme počinjenja kaznenog djela, a na posebne uvjete pravila civilnog prava i civilno zakonodavstvo u vrijeme kada bi se pravne posljedice imale primijeniti, u kojem bi se slučaju uvijek primat imao dati općim uvjetima. Primjerice hipotetski ZOPKER-om koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja kaznenog djela (npr. 2015.) bilo je propisano da pravne posljedice osude mogu trajati najduže deset godina od dana izdržane zatvorske kazne, a posebni propis (odnosno sporedno zakonodavstvo) koji se ima primijetiti nakon što je osuđenik izdržao kaznu (npr. 2019.), navodi da one mogu trajati 12 godina. Tijekom izdržavanja kazne zatvora ZOPKER se promijenio (npr. 2018.) i propisao da pravne posljedice osude mogu trajati najduže 15 godina. U tom kontekstu posebni propis koji propisuje trajanje pravnih posljedica osude od 12 godina u suglasnosti je sa ZOPKER-om iz tog vremena, ali nije s općim uvjetima koji su bili propisani ZOPKER-om iz 2015., u vrijeme počinjenja djela. U takvoj bi se situaciji morao primijeniti opći uvjet iz ZOPKER-a iz 2015., odnosno maksimalno trajanje pravnih posljedica osude ne bi smjelo biti duže od deset godina.

Dakle njihova bi pravna priroda bila ili u potpunosti kaznenopravna (i na opće i na posebne uvjete primjenjivalo bi se kazneno pravo i njegova načela) ili bi pak, kako je to navedeno u trećem smjeru argumentacije, bila mješovite naravi, dijelom kaznenopravne (opći uvjeti), a dijelom civilnopravne (posebni uvjeti).

Druga solucija ili model (II) bio bi da se načelo zakonitosti primjenjuje u modificiranom obliku u pogledu općih načela, pa bi se na njih primjenjivao zakon koji je bio na snazi u vrijeme pravomoćnosti presude, s tim naravno da bi s trebao primijeniti (naj)blaži zakon. Jedna od mogućnosti jest i to da se na posebne uvjete također primijeni modificirano načelo zakonitosti (IIa), a druga je mogućnost da se primijeni na posebne uvjete civilno pravo (IIb). U potonjem slučaju radilo bi se o mješovitoj, hibridnoj pravnoj prirodi pravnih posljedica osude jer bi se na opće uvjete primjenjivala načela kaznenog materijalnog prava, a na posebne civilno pravo i njegova načela. U toj situaciji, kako je to bilo izneseno i za treću mogućnost u prvom modelu, postoji opasnost od kolizije normi kojima bi se regulirali opći i posebni uvjeti.

Treća solucija, odnosno model (III), jest da se načela kaznenog materijalnog prava uopće ne primjenjuju ni na opće ni na posebne uvjete za propisivanje, odnosno nastup i trajanje pravnih posljedica osude, jer ona svoje učinke imaju isključivo u civilnom pravu, odnosno njihova je pravna priroda civilnopravna.

Mišljenja sam da bi najbolji model bio upravo drugi b (IIb), odnosno mješoviti model, kada bi se na opće uvjete primjenjivalo modificirano načelo zakonitosti u vrijeme pravomoćnosti presude, pa bi se time zadovoljila pravna predvidljivost i sigurnost, a na posebne uvjete civilnopravni režim, jer svako pravno područje regulira stanja koja u tom trenutku smatra potrebnima. U skladu s tim ako u tom kontekstu odluče da je potrebno neko ograničenje nečijeg prava, trebalo ostaviti na slobodu tom pravnom području da to regulira, ali unutar okvira općih uvjeta koji su postojali u vrijeme pravomoćnosti presude.

Tablica 2. *Prikaz modela mogućih rješenja pravne prirode pravnih posljedica osude ovisno o primjeni načela kaznenog ili civilnog prava na opće i posebne uvjete za propisivanje i nastupanje pravnih posljedica osude*

Modeli	Opći uvjeti	Posebni uvjeti	Pravna priroda		
<i>I.) Prvi model</i>	načela kaznenog materijalnog prava – načelo zakonitosti vrijeme počinjenja kaznenog djela	a) načela kaznenog materijalnog prava – načelo zakonitosti vrijeme počinjenja kaznenog djela	Kaznenopravna		
			opći uvjeti	posebni uvjeti	
		kaznena	kaznena		
		b) načela kaznenog materijalnog prava – modificirano načelo zakonitosti vrijeme pravomoćnosti presude	Kaznenopravna		
			opći uvjeti	posebni uvjeti	
		kaznena	kaznena		
c) ne primjenjuju se načela kaznenog materijalnog prava, nego civilno pravo i njegova načela	Mješovita				
	opći uvjeti	posebni uvjeti			
kaznena	civilna				

II) <i>Drugi model</i>	načela kaznenog materijalnog prava – modificirano načelo zakonitosti vrijeme pravomoćnosti presude	a) načela kaznenog materijalnog prava – modificirano načelo zakonitosti vrijeme pravomoćnosti presude	Kaznenopravna	
			opći uvjeti	posebni uvjeti
		kaznena	kaznena	
		b) ne primjenjuju se načela kaznenog materijalnog prava, nego civilno pravo i njegova načela	Mješovita	
opći uvjeti	posebni uvjeti			
kaznena	civilna			
III) <i>Treći model</i>	ne primjenjuju se načela kaznenog materijalnog prava, nego civilno pravo i njegova načela	ne primjenjuju se načela kaznenog materijalnog prava, nego civilno pravo i njegova načela	Civilnopravna	
			opći uvjeti	posebni uvjeti
			civilna	civilna

Primjerice u Sloveniji se naginje tome da je pravna priroda pravnih posljedica osude ili kaznenopravne ili možda mješovite naravi. Naime u Kaznenom zakoniku Republike Slovenije postoji izričita odredba da se na osuđenika mogu primijeniti pravne posljedice osude koje su bile zakonom propisane u vrijeme počinjenja kaznenog djela.⁹⁷ Međutim nije jasno primjenjuje li se ta odredba samo na opće uvjete ili i na posebne uvjete. Naime može se pretpostaviti da se ta odredba odnosi na tzv. opće uvjete i generički određene vrste, a vrlo se vjerojatno može pretpostaviti da se odnosi i na posebne uvjete jer je tako propisano Kaznenim zakonikom. Ako je tome uistinu tako, tada bi pravne posljedice osude bile čisto kaznenopravne prirode. Slijedom toga, a i iz dikcije KZRS-a, može se zaključiti kako je slovenski zakonodavac usvojio primjenu načela zakonitosti u punom opsegu u slučaju pravnih posljedice osude. S obzirom na postojeće slovensko rješenje posebno je zanimljiv slučaj *Rola protiv Slovenije*,⁹⁸ u kojem je podnositelju zahtjeva bila oduzeta licenca stečajnog upravitelja temeljem uvjetne osude izrečene od strane nacionalnih sudova iako je izrijekom u slovenskom Kaznenom zakonu navedeno da pravne posljedice osude ne mogu nastupiti ako je počinitelju bila izrečena novčana kazna, uvjetna osuda, sudska opomena ili mu je kazna oproštena.⁹⁹ Još je zanimljivija odluka Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP ili Sud), koji je Roli uskratio pravo na zaštitu temeljem članka

⁹⁷ Čl. 78. st. 4. KZRS-a.

⁹⁸ Presuda ESLJP-a *Rola protiv Slovenije*, zahtj. br. 12096/14 i 39335/16, od dana 4. lipnja 2019., str. 15, § 60.

⁹⁹ Čl. 78. st. 2. KZRS-a.

7. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: EKLJP ili Konvencija) s aspekta primjene načela zakonitosti, jer prema shvaćanju Suda ne predstavljaju kaznu prema tzv. Engelovim kriterijima, postavljenima u *Engel i drugi protiv Nizozemske*¹⁰⁰ i *A. i B. protiv Norveške*.¹⁰¹ Prema takvu shvaćanju, ako se pravne posljedice osude ne smatraju kaznom, ne može se na njih primijeniti načelo zakonitosti (zajamčeno čl. 7. EKLJP-a) i zabrana retroaktivnosti. Međutim u tom je predmetu potrebno konzultirati i izdvojeno mišljenje sudaca Pinta de Albuquerquea, Bošnjaka i Kurisa, koji zauzimaju drugačiji stav te smatraju da su ispunjeni svi Engelovi kriteriji.¹⁰² Tada bi se u tom slučaju pravnu posljedicu osude shvatilo kao sankciju na koju bi se onda imalo primijeniti i načelo zakonitosti te njegova zabrana retroaktivnosti. Zanimljiv je epilog tog predmeta. ESLJP je zaključio kako je oduzimanjem licence stečajnog upravitelja povrijeđeno pravo vlasništva podnositelja zahtjeva, koje je zajamčeno čl. 1. Protokola 1 uz Konvenciju, jer se takvim oduzimanjem licence znatno narušava njegovo pravo vlasništva, pa je zauzeo stav da ta mjera nije bilo zakonita u smislu garancije odredbe čl. 1. Protokola 1.¹⁰³

2.4.1. Pravna priroda pravnih posljedica osude u kontekstu primjene čl. 7. EKLJP

ESLJP se i u drugim predmetima bavio pitanjem primjenjuje li se načelo zakonitosti, odnosno čl. 7. EKLJP-a, na pravne posljedice osude i neke druge mjere koje svoje izvorište imaju u kaznenom pravu. Tako je u predmetu *Jan Palmén protiv Švedske*¹⁰⁴ ESLJP razmatrao ima li se neki gubitak prava (oduzimanje dozvole i sl.) cijeniti kao sankcija ili ne ovisno o tome je li taj gubitak prava automatska posljedica kaznene osude ili nije. Ako jest, onda se načelno ima smatrati sankcijom. Međutim zauzeo je stajalište da se u svakom konkretnom slučaju moraju cijeniti sve okolnosti slučaja, kao i argumentacija i obrazloženje nadležnih tijela zašto su primijenili, odnosno izrekli određenu mjeru te

¹⁰⁰ Presuda ESLJP-a *Engel i drugi protiv Nizozemske*, zahtj. br. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 od dana 8. lipnja 1976., §§ 82.-83., Serija A, br. 22, dostupna na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%225370/72%22\],%22itemid%22:\[%22001-57479%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%225370/72%22],%22itemid%22:[%22001-57479%22]}) (11. 6. 2019.).

Kriteriji koji su važni za prosudbu jesu:

- a) pravna kvalifikacija djela prema nacionalnom pravu
- b) pravna priroda djela
- c) težina sankcije.

Međutim ti su kriteriji bili od važnosti za čl. 6. EKLJP-a, odnosno pravo na pravično suđenje, pa su tek drugim presudama (primjerice *A. i B. protiv Norveške*, zahtj. br. 24130/11 i 29758/11, od dana 15. studenog 2016.) ti kriteriji preneseni i za povrede drugih članka Konvencije, preciznije čl. 7. EKLJP-a i čl. 4. Protokola 7. Za više vidjeti Presuda ESLJP-a *Rola protiv Slovenije*, str. 29, 30, §§ 4.-6.

¹⁰¹ Presuda *A. i B. protiv Norveške*, zahtj. br. 24130/11 i 29758/11, od dana 15. studenog 2016., § 105., dostupna na:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22A%20and%20B%20v.%20Norway%22\],%22itemid%22:\[%22001-168972%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22A%20and%20B%20v.%20Norway%22],%22itemid%22:[%22001-168972%22]}) (3. 9. 2019.).

Engelovi kriteriji bili su primijenjeni i u slučaju povrede čl. 7. EKLJP-a, što je od važnosti bilo i za predmet *Rola protiv Slovenije*.

¹⁰² Presuda ESLJP-a *Rola protiv Slovenije*, str. 43-46.

¹⁰³ Presuda ESLJP-a *Rola protiv Slovenije*, str. 21, § 86.

¹⁰⁴ Odluka ESLJP-a *Jan Palmén protiv Švedske*, zahtj. br. 38292/15, 21. travnja 2016., §§ 25.-28, dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-162493%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-162493%22]}) (18. 6. 2019.).

njihovi postupci. Tako je u predmetnom slučaju bilo zaključeno da se oduzimanje dozvole za nošenje oružja zbog toga što je počinio kazneno djelo napada na svojeg partnera, za što mu je bila izrečena uvjetna osuda i rad za opće dobro, neće smatrati sankcijom.¹⁰⁵ Razlog je to što su nacionalni sudovi cijenili sve okolnosti slučaja, pa Sud zaključuje da svrha oduzimanja dozvole u konkretnom slučaju nije bila da se kazni počinitelj niti da se odvrti od daljnjeg počinjenja kaznenih djela, nego je cilj osiguravanje javne sigurnosti. Slično je bilo razmatrano i u predmetu *Manasson protiv Švedske*,¹⁰⁶ koji je završio nagodbom, a također se radilo o oduzimanju dozvole, u ovom slučaju za upravljanje taksijem.

U predmetu *Nilsson protiv Švedske*¹⁰⁷ Sud je zaključio da oduzimanje vozačke predstavlja sankciju koja je bila izravna i predvidljiva posljedica osude, dok je u predmetu *Berland protiv Francuske*,¹⁰⁸ u kojem se radilo o oduzimanju dozvole za posjedovanje oružja od neubrojive osobe, zaključio da se neće raditi o sankciji nego o preventivnoj mjeri pa da se u tom slučaju ne primjenjuje čl. 7. st. 1. EKLJP-a. U potonjem predmetu zaključio je da su pojmovi 'građanska prava i obveze' te 'optužba za kazneno djelo' sadržani u čl. 6. st. 1. EKLJP-a autonomni pojmovi podložni procjeni ESLJP-a.¹⁰⁹ Sud je u tom predmetu dodatno razradio i doradio Englove kriterije i prilagodio ih za primjenu čl. 7. EKLJP-a na mjere i druge sankcije. Zaključio je da se u svakom konkretnom slučaju mora utvrditi primjenjuje li se čl. 7. (načelo zakonitosti), odnosno radi li se o kazni u smislu tog članka i domašaja njegove primjene. Takvo utvrđivanje nalaže postupak vrednovanja primjenom nekoliko kriterija. Prvo se razmatra slijedi li, tj. proizlazi li izrečena mjera iz osude za kazneno djelo (1). Zatim se mogu uzeti u obzir i drugi faktori, kao priroda (2) i svrha mjere (3), karakterizacija u nacionalnom pravu (4), postupak putem kojeg se primjenjuje (5) i težina, tj. ozbiljnost mjere (6). Međutim Sud smatra da težina sama po sebi nije ključan faktor s obzirom na to da mnoge nepenalne mjere preventivne prirode mogu imati velike i vrlo ozbiljne posljedice za određenu osobu.¹¹⁰

¹⁰⁵ Ibid., § 3.

¹⁰⁶ Odluka ESLJP-a *Manasson protiv Švedske*, zahtj. br. 41265/98, 20. srpnja 2004., dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-61920"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (18. 6. 2019.).

¹⁰⁷ Odluka ESLJP-a *Nilsson protiv Švedske*, zahtj. br. 73661/01, 13. prosinca 2005., dostupna na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22fulltext%22:%22Nilsson%20v.%20Sweden%22","%22itemid%22:%22001-72028%22"}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (18. 6. 2019.).

¹⁰⁸ Odluka ESLJP-a *Berland protiv Francuske*, zahtj. br. 42875/10, od 3. rujna 2015., §§ 36.-37., dostupna na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22fulltext%22:%22Berland%20v.%20France,%22","%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22","%22itemid%22:%22001-157286%22"}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (18. 6. 2019.).

§ 36. „The Court reiterates that the concept of a “penalty” in Article 7 § 1 is, like the notions of “civil rights and obligations” and “criminal charge” in Article 6 § 1, an autonomous concept. To render the protection offered by Article 7 effective, the Court must remain free to go behind appearances and assess for itself whether a particular measure amounts in substance to a “penalty” within the meaning of this provision (see Welch, cited above, § 27)“.

¹⁰⁹ Ibid., § 36.

¹¹⁰ Ibid., § 37., „The wording of Article 7 § 1, second sentence, indicates that the starting-point in any assessment of the existence of a penalty is whether the measure in question is imposed following conviction for a criminal offence. Other factors that may be taken into account as relevant in this connection are the nature and purpose of the measure in question; its characterisation under national law; the procedures involved in the making and implementation of the measure; and its severity... However, the severity of the measure is not in itself decisive, since many non-penal measures of a preventive nature may have a substantial impact on the person concerned (see Welch, cited above, § 32, and Van der Velden v. the Netherlands (dec.), no. 29514/05, ECHR 2006-XV)“.

Imajući na umu iznesene slučajeve ESLJP-a i u tim slučajevima iznesena razmatranja o suštini i svrsi svake mjere, u nekim bi se slučajevima pravna posljedica osude mogla smatrati i sankcijom, ponajviše ako se shvati (izravnom) automatskom posljedicom osude. U tom bi se slučaju imalo primijeniti i načelo zakonitosti, kao i njegov posebni vid – zabrana retroaktivnosti. Potrebno je istaknuti kako se u svim navedenim predmetima radilo o kaznenom djelu i osudi za kazneno djelo.

Doduše, prema praksi ESLJP-a, svaka pravna posljedica osude cijeni se za sebe u konkretnom predmetu. Tako se može načelno zaključiti da, ako bi Sud pravnu posljedicu procijenio prema gore navedenim kriterijima u predmetu *Berland protiv Francuske* kao sankciju, tada bi se imalo primijeniti načelo zakonitosti (čl. 7. EKLJP-a) i zabrana retroaktivnosti. Međutim ponovno se ističe kako se, a kao što je to Sud zaključio u tom predmetu, pravna priroda utvrđuje u svakom konkretnom slučaju za svaku konkretnu situaciju, odnosno izrečenu ili primijenjenu mjeru ili sankciju.

3. ZAKLJUČAK

Pravne posljedice osude ili u literaturi znane kao kolateralne pravne posljedice osude imaju svoje izvorište u kaznenom pravu, ali su to suštinski civilnopravna ograničenja. Primarno su regulirane Ustavom (čl. 30.), a podredno su tzv. opći uvjeti regulirani Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (ZOPKER). Izdvojene su iz Kaznenog zakona 2011. i regulirane posebnim, netom spomenutim ZOPKER-om. Nekoliko je puta u radu izneseno da pravne posljedice osude mogu imati i nerijetko imaju vrlo značajne reperkusije na život osuđenih osoba. Primjerice jedna od vrlo čestih pravnih posljedica osude koja u značajnoj mjeri pogađa osuđene osobe (ali i članove njihove obitelji) jest zapreka za zasnivanje radnog odnosa ili raskid radnog odnosa. Time se znatno onemogućuje resocijalizacija građana, što je osnovni cilj izvršavanja kazne i ostvarivanja svrhe kažnjavanja. Primjerice zaposlenje je vrlo važna osnova za stjecanje vlastitih prihoda te time učinkovito uklapanje u društvo i resocijalizaciju osuđenika. Iz tog je razloga vrlo važno pri razmatranju u kojim slučajevima propisati pravne posljedice i za koja se kaznena djela pri pisanju sporednog zakonodavstva voditi načelom razmjernosti, odnosno proporcionalnosti između počinjenog kaznenog djela, izrečene kazne i pravnih posljedica osude imajući na umu odredbu čl. 30. Ustava. Izgleda kako si hrvatski zakonodavac nikada nije postavio pitanje proporcionalnosti,¹¹¹ odnosno razmjernosti između počinjenog djela i izrečene kazne i pravnih posljedica osude koje iz toga mogu proizaći, a koje mogu imati značajne implikacije na sve aspekte života osuđenog pojedinca, ali i na članove njegove obitelji, jer je propisao pravne posljedice osude i omogućio njihovu primjenu i za laka kaznena djela i relativno blage kazne. U tom kontekstu posebno je zanimljivo, kako to navodi *Meijer*,

¹¹¹ Za više vidjeti Pinard, M. (2010), *Collateral Consequences of Criminal Convictions: Confronting Issues of Race and Dignity*, *New York University Law Review*, vol. 85, str. 457-534.

pitanje odnosa kolateralnih pravnih posljedica osude i zla do kojeg bi došlo kada ne bi postojale te posljedice.¹¹²

Imajući na umu da je suština (kolateralnih) pravnih posljedica osude nečasnost, neupitno je da se odredba o pravnim posljedicama osude treba mijenjati,¹¹³ a poželjno bi bilo i vratiti je u KZ. Zanimljivo je također, što se već nekoliko puta dalo naslutiti u radu, da je ustavna odredba puno uža i preciznija nego odredbe ZOPKER-a kojima se regulira ta materija. Ponovno se skreće pozornost na to da je Ustavom (čl. 30.) izričito propisano da se pravne posljedice osude mogu primijeniti samo ako je donesena osuđujuća presuda za 'teško i osobito nečasno' kazneno djelo.¹¹⁴ Također je Ustavom izričito propisano da pravne posljedice koje se odnose na zabranu stjecanja određenog prava mogu trajati samo ograničeno.¹¹⁵ U tom kontekstu vrlo je upitna usuglašenost ZOPKER-a u tom dijelu s Ustavom u smislu kako je danas ta odredba ZOPKER-a zaživjela u pravu i kako je ona shvaćena ponajprije od strane zakonodavca, koji određuje sadržaj sporednog zakonodavstva u kontekstu pravnih posljedica osude. Uvjeti koji su navedeni u Ustavu nisu nužni minimalni uvjeti, nego su okvir kretanja zakonodavca. Drugim riječima, zakonodavac je vezan i ograničen tom ustavnom odredbom i svako prekoračenje granica tih okvira potrebno bi bilo promotriti s aspekta ustavnosti i čl. 5. Ustava.

Jedino pravno valjano rješenje koje bi bilo u okviru ustavne odredbe jest da se ZOPKER-ove odredbe tumače u okviru ustavne odredbe. Drugim riječima svi (opći) uvjeti propisani Ustavom i ZOPKER-om za pravne posljedice osude imaju se razumjeti kao cjelina, odnosno moraju biti kumulativno zadovoljeni, pa se odredbe ZOPKER-a imaju primijeniti samo ako su počinjena teška i osobito nečasna kaznena djela.

Ustav i ZOPKER također moraju biti okvir kretanja zakonodavcu pri propisivanju posebnih uvjeta. Tako se posebni zakoni u sporednom zakonodavstvu, primjerice Zakon o tržištu kapitala ili Zakon o državnim službenicima i dr., pri propisivanju pravnih posljedica osude moraju kretati u okvirima Ustava i ZOPKER-a. Doduše, kako je navedeno, nije baš dobro što ZOPKER-om nisu decidirano propisani opći uvjeti pravnih posljedica osude, kako je to bilo uređeno KZ/97. Razlog je to što je sada tumačenje o tome što bi bila teška i osobito nečasna kaznena djela ostavljeno u prvom redu zakonodavcu pri propisivanju pravnih posljedica osude u sporednom zakonodavstvu, ali i adresatima koji primjenjuju sporedno zakonodavstvo, što zasigurno ne pogoduje ujednačenoj primjeni pravnih posljedica osude i načelu jednake primjene zakona, odnosno jednakosti svih pred zakonom (čl. 14. st. 2. Ustava).

Za osuđenika na kojeg se imaju primijeniti pravne posljedice osude vrlo je važno koji će se zakon primijeniti, pa to povlači za sobom pitanje pravne prirode pravnih posljedica

¹¹² Meijer (2019), *op. cit.* (bilj. 24), str. 97-103.

¹¹³ Čl. 2. ZOPKER-a

¹¹⁴ Čl. 30. Ustava.

¹¹⁵ Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji određeno je da mogu trajati najduže do deset godina nakon izdržavanja... (čl. 2. st. 3. ZOPKER-a).

osude. O pravnoj prirodi pravnih posljedica osude saznaje se ponajviše, indirektno, razmatranjem pravne prirode uvjeta koji su propisani Ustavom i zakonima. U radu se razlikuju dvije vrste uvjeta za propisivanje pravnih posljedica osude – opći (trenutno regulirani ZOPKER-om i Ustavom) i posebni (propisani sporednim zakonodavstvom). Ovisno o tome o kojim je uvjetima riječ (općim ili posebnim) i gdje su propisani u kaznenom ili civilnom pravu nude se rješenja po pitanju njihove pravne prirode, pa posljedično i po pitanju primjene načela (kaznenog prava ili civilnog prava). Ujedno se, rješavanjem pravne prirode uvjeta (općih i posebnih), indirektno saznaje o pravnoj prirodi pravnih posljedica osude, koja može biti kaznenopravna ili hibridne prirode (djelomično kaznenopravna, a dijelom civilnopravna) prema izloženom modelu u radu.

U jednoj perspektivi predlaže se, u cilju izbjegavanja postojanja neodređenih rješenja, koja omogućuju više tumačenja i rješenja kroz različite modele, da se (kolateralne) pravne posljedice osude ponovno reguliraju Kaznenim zakonom, kao i da se detaljno specificiraju opći uvjeti za propisivanje, tijek, nastup i trajanje pravnih posljedica osude. Razlog je to što su one njegov suštinski dio, koji je izravno vezan za izrečenu kaznu (za kaznena djela), koja je okosnica kaznenog prava. Time bi se također izbjegla i tumačenja sporednog zakonodavstva kao *lex specialis* i *lex posterior*, jer je KZ organski zakon. Takvim se tumačenjem ranije, u vrijeme važenja KZ/97, omogućilo prvenstvo primjene odredbi sporednog zakonodavstva koje nije bilo usuglašeno s odredbama o pravnim posljedicama osude KZ/97 (kao organskog zakona). Može se pretpostaviti da danas više ne bi do toga došlo jer je malo vjerojatno da bi zakonodavac smetnuo s uma da je KZ organski zakon. Pri reguliranju (kolateralnih) pravnih posljedica osude zakonodavac bi se trebao voditi ustavnim načelom razmjernosti i člankom 30. Ustava, koji je njegova razrada po pitanju pravnih posljedica osude.

TWO FACES OF THE LEGAL CONSEQUENCES OF A CONVICTION IN CROATIA

The paper deals with the (collateral) legal consequences of a conviction, which often play a major role in the convict's post-criminal life, especially if the offender has served a prison sentence. In the literature, the legal consequences of a conviction are divided into direct and indirect or collateral consequences of a conviction. This paper therefore elaborates on the conditions of these indirect or collateral consequences. The special role of the collateral consequences of a conviction have conditions for their stipulation and application. They can be divided into general conditions of the (collateral) legal consequences of a conviction, and special conditions. The general conditions are initially regulated by Article 30 of the Constitution, which stipulates that they can occur only if the offences are serious and especially dishonourable. The Act on the Legal Consequences of Conviction, Criminal Records and Rehabilitation (ZOPKER) further elaborates the general conditions, which are prescribed more broadly than the general conditions contained in the Constitution. Thus, it can be interpreted that it is permissible for the legal consequences of a conviction to be prescribed beyond the constitutional conditions and regardless of the constitutional provision (Article 30 of the Constitution). The legislator held this standpoint when prescribing the special conditions in secondary legislation that are not in line with the constitutional provision of Article 30 of the Constitution. Such an interpretation and standpoint are criticised in the paper. Consequently, the paper deals in part with the principle of proportionality between the act committed and the sentence imposed, and the legal consequences of the conviction that may result therefrom. Special attention is paid to the conditions of the (collateral) legal consequences of a conviction, both the general ones currently regulated by ZOPKER and the special ones left to secondary legislation and also their legal nature from which we indirectly gain knowledge of the legal nature of the consequence of condemnation.

Keywords: legal consequences of conviction, Art. 30 of the Constitution, Act on the Legal Consequences of a Conviction, Criminal Records and Rehabilitation, the legal nature of the legal consequences of conviction, conditions of the legal consequences of conviction

Marta Dragičević Prtenjača, Assistant Professor in the Department of Criminal Law at the Faculty of Law, University of Zagreb